

- охоплює всі сторони індивідуалізації навчання (цілепокладання, мотивацію, зміст, організацію, методіку, контроль та оцінку) у їх взаємодії;
- здійснює послідовне виявлення, розвиток та розв'язання наявних протиріч.

Література

1. Бережная С.К. Вариативный подход к повышению квалификации педагогических работников профессиональной школы. Дис. ... канд. пед. наук. - Ярославль, 2000. - 211 с.
2. Волохова Е.Д. Вариативный подход к профессиональному самоопределению подростков. Дис. ... канд. пед. наук. - Ярославль, 1994. - 191 с.
3. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Под ред. В.В. Давыдова. - М.: Педагогика, 1991. 480 с.
4. Ковалев А.Г. Психология личности. - М.: Просвещение, 1970. - 392 с.
5. Кудрявцев Т.В. Психология технического мышления. - М.: Педагогика, 1975. - 303 с.
6. Современный словарь иностранных слов. СПб.: Дуэт, 1994. - 752 с.
7. Ушинский К.Д. Избр. пед. соч. - М., 1968.

КРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД У ВИЗНАЧЕННІ ГОТОВНОСТІ ВИПУСКНИКА ДО РОЗВИВАЮЧОГО АСПЕКТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 378.011.3-057.175:74 + 37.015.31

Серпионова Е. Н.

У статті розглядається готовність випускників ХГФ до здійснення розвиваючого аспекту трудового навчання і творчої організації навчально-виховного процесу як взаємозв'язок трьох основних компонентів: мотиваційного, ціннісного та операційного. Дано якісні характеристики чотирьох рівнів сформованості показників кожного з компонентів готовності майбутнього вчителя до розвиваючого аспекту педагогічної діяльності.

Ключові слова: критеріальний підхід; готовність випускників; розвиваючий аспект педагогічної діяльності.

КРИТЕРИАЛЬНЫЙ ПОДХОД В ОПРЕДЕЛЕНИИ ГОТОВНОСТИ ВИПУСКНИКОВ К РАЗВИВАЮЩЕМУ АСПЕКТУ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Серпионова Э. Н.

В статье рассматривается готовность выпускников ХГФ к осуществлению развивающего аспекта трудового обучения и творческой организации учебно-воспитательного процесса как взаимосвязь трех основных компонентов: мотивационного, ценностного и операционного. Даны качественные характеристики четырех уровней сформированности показателей каждого компонента готовности будущего учителя к развивающему аспекту педагогической деятельности.

Ключевые слова: критеріальний підхід; готовность выпускников; развивающий аспект педагогической деятельности.

CRITERION APPROACH IN DETERMINING READINESS OF THE DEVELOPING ASPECT OF TEACHING

Serpionova E. N.

The article reveals the readiness of graduates of graphic art faculty to the implementation of the developmental aspect of the employment training and creative organization of the educational process as the interplay of three main components: motivational, value and operational. The qualitative characteristics of the four indicators of the level of formation of each component of the readiness of future teachers to the developmental aspect of teaching are given.

Keywords: *criticon approach; the readiness of graduates; developmental aspect of teaching.*

Постановка проблеми. Вочевидь різка зміна економічної ситуації у країні вплинула на зміну системи цінностей населення, у тому числі й на мотиваційні установки і ціннісні орієнтації (спрямованість) майбутнього педагога.

Готовність майбутніх вчителів до здійснення розвивального аспекту трудового навчання молодших школярів та творчої організації навчально-виховного процесу є складним структурним утворенням, яке, на наш погляд, можна представити у вигляді взаємозв'язку трьох основних компонентів: *мотиваційного, ціннісного, операційного*.

Виявивши основні компоненти змісту готовності студентів, ми визначили їх якісні та кількісні характеристики, які становлять критерії та показники кожного компонента. Взаємозв'язок всіх компонентів, критеріїв та показників готовності представлено у вигляді цілісної структури.

Кожному компоненту відповідають певні критерії готовності. Критерії характеризуються показниками, що свідчать про рівень сформованості загальної готовності студента до педагогічної діяльності з розвитку творчих здібностей дітей на уроках праці в початкових класах.

У системі сучасних підходів до розробки психологічних методик виділяються дві основні тенденції: використання традиційних текстів, орієнтованих на статистичну норму, і діагностичний напрямок, на основі соціально-психологічного нормативу, або критеріально-орієнтоване тестування.

При діагностиці рівнів сформованості готовності студентів до розвиваючого аспекту майбутньої педагогічної діяльності ми орієнтувались не на статистичну норму, на суспільно заданий об'єктивний змістовний еталон, тобто в оцінці готовності точкою відліку був незалежний від результатів тестування соціально-психологічний норматив або об'єктивно необхідний рівень підготовки. Такий підхід дозволив встановити не тільки рівень сформованості загальної готовності, але і динаміку становлення креативних здібностей студентів, перспективу їх творчого розвитку, його відповідність конкретним вимогам життя.

Мета статті. Визначити основні компоненти і показники готовності випускників ХГФ до здійснення розвиваючого аспекту педагогічної діяльності школярів на заняттях художньої праці.

Аналіз досліджень і публікацій. Систему побудови моделі спеціалістів різного фаху викладено у наукових працях Ф. Гноболіна, В. Козлова, Н. Кузьміної, А. Молибог, О. Пономарьова, В. Сластьоніна, Н. Тализіної, А. Щербакова. Особ-

ливості професійної діяльності вивчалися сучасними науковими дослідженнями у теоретико-методологічному аспекті (В. Газичев, А. Гольдштейн, С. Хан-Магомедов, В. Циркунов, В. Черняк, А. Буров, А. Габричевський, І. Жлотовський), у психології та педагогіці (А. Анастасі, Б. Бархін, Е. Горбачова, А. Єфімов, Г. Лебедєва, І. Лежава, Д. Мелодинський, Г. В. Іванова, М. В. Марчук, С. Саркисов, А. Г. Пономарьов, О. Кацановська), у контексті психологічних проблем творчості (І. Азіян, О. Конопльова, Н. Криворучко, М. Нечев, О. Н. Нікіфорова, Ф. Новіков, А. Степанов, С. Шубовіч, Н. Роджерс) та професіоналізму (Ю. Асєєв, О. Гегело, Ю. Яралов, А. Г. Пономарьов, О. Кайдановська), що визначили основні компоненти готовності випускників до творчого аспекту педагогічної діяльності.

Наукові дослідження [5, 6, 10] у складному комплексі мотивів до професійної діяльності виділяють три основні групи мотивів – інструментальні, соціальні та особистісні, у кожному з яких наявні відповідні потреби (природні, соціальні, духовні) запити людини [7, с.138].

Сучасні теорії мотивації поділяються на дві категорії – змістовні і процесуальні [2]. При теоретико-практичній підготовці майбутніх учителів до розвиваючого аспекту трудового навчання і творчої організації учбово-виховного процесу з'явилась необхідність виявити взаємозв'язок всіх компонентів готовності.

Отримані результати. Для визначення рівнів загальної готовності випускників до розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках праці необхідно дати якісні та кількісні характеристики показників кожного критерію виділених компонентів. Наводимо ці характеристики у вигляді чотирьох рівнів сформованості показників.

Якісна характеристика рівнів сформованості показників мотиваційного компонента готовності.

Високий рівень.

· у мотиваційній сфері особистості студента домінують широкі соціальні мотиви (професійні, науково-пізнавальні, тощо);

· особистісна центрація вчителя спрямована, в першу чергу, на інтереси дитини;

· майбутній вчитель усвідомлює значимість вирішення розвиваючих завдань у навчально-виховному процесі і, зокрема, розвитку творчих здібностей школярів на уроках праці, що виражається в нагальній потребі в напруженій творчій праці, прагненні до збагачення і зміни характеру навчально-виховної роботи;

· мотиви творчої діяльності орієнтовані на досягнення, характеризуються високою стійкістю, силою і дієвістю і мають позитивне емоційне забарвлення.

Достатній рівень.

· У мотиваційній сфері особистості студента переважають широкі соціальні мотиви, він усвідомлює важливість і необхідність розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках праці;

· Особистісна центрація, в основному, спрямована на дитину;

· Майбутній вчитель прагне до соціально значущих цілей і спрямовує свої зусилля на збагачення і вдосконалення характеру навчально-виховної роботи;

· Мотиви творчої діяльності, в основному, орієнтовані на досягнення, характеризуються достатньою стійкістю, силою і дієвістю, їх емоційне забарвлення позитивне.

Середній рівень.

· У мотиваційній сфері особистості студента представлені широкі соціальні мотиви;

· Особистісна центрація, в основному, спрямована на дитину;

· Студент прагне до соціально значущих цілей. Намагається вносити елементи творчості в педагогічну роботу;

· Мотиви його творчої діяльності, в основному, орієнтовані на досягнення, але не завжди усвідомлені і не мають достатньо вираженої стійкості і сили.

Низький рівень.

· У мотиваційній сфері особистості студента є соціально значущі мотиви, але вони не зв'язуються з бажанням здійснювати розвиток творчих здібностей дітей. Не усвідомлюється значущість цієї діяльності;

· Студент не ставить перед собою завдань самоосвіти і потребує зовнішніх стимулів, що спонукають його до творчої діяльності. Участь у роботі, що вимагає самостійності, часто пов'язана з негативними емоціями;

· Ухиляється від виконання творчих завдань.

Якісна характеристика рівнів сформованості показників ціннісного компонента готовності.

Високий рівень.

· В оціночному механізмі студента представлена сформована система ціннісних орієнтацій, які висловлюються аргументовано у словесній формі і підтверджених результатами практичної діяльності;

· Майбутній вчитель володіє високоморальними якостями особистості і духовним багатством;

· Критично оцінює себе з точки зору відповідності ідеалам. Володіє високою естетичною культурою, реагує на естетичні властивості предметів і явищ, виявляє розвинений естетичний смак, розрізняє основні особливості організації художньої форми. Естетично активний;

· Критично оцінює себе з точки зору відповідності суспільним вимогам, усвідомлює позитивні і негативні сторони свого характеру і якості особистості, адекватно оцінює свої творчі здібності і результати власної діяльності. Здійснює постійний контроль.

Достатній рівень.

· В оціночному механізмі студента представлена система ціннісних орієнтацій, які висловлюються словесно, але не аргументовано, в основному, такими, що підтверджуються результатами діяльності;

· Майбутній вчитель володіє високоморальними якостями особистості і духовним багатством;

· Характеризується достатньою естетичною культурою, реагує на естетичні властивості предметів і явищ, виявляє розвинений естетичний смак, розрізняє деякі особливості організації художньої форми. Естетично активний;

· Критично оцінює себе з точки зору відповідності суспільним вимогам, адекватно оцінює якості власної особистості, свої творчі здібності і результати діяльності. Схильний до самоконтролю.

Середній рівень.

· В оціночному механізмі студента представлені явні, висловлені словесно, але не аргументовані ціннісні орієнтації;

- Майбутній вчитель прагне до формування у себе високоморальних якостей особистості та духовного багатства;
- Зазвичай реагує на естетичні властивості предметів і явищ, але не розрізняє особливостей організації художньої форми. Естетично малоактивний;
- Намагається критично оцінювати себе з точки зору відповідності суспільним вимогам, адекватно оцінює свої творчі здібності і результати діяльності.

Низький рівень.

- В оціночному механізмі студента представлені деякі ціннісні орієнтації, головним чином, декларовані, але часто не підтверджуються результатами практичної діяльності;
- Студент прагне сформувати в собі позитивні якості особистості, але має спотворене уявлення про моральний та духовний ідеал;
- Як правило, не реагує на естетичні властивості предметів і явищ, не розрізняє особливостей організації художньої форми. Естетично інертний;
- Зазвичай неадекватно оцінює свої особистісні якості, різні здібності і результати своєї діяльності.

Якісна характеристика рівнів сформованості показників операційного компонента готовності.

Високий рівень.

- У студента сформована цілісна система наукових знань про закономірності формування особистості школяра, про шляхи виявлення та розвитку його творчих здібностей;
- студент має високий рівень розвитку інтелекту та творчих здібностей, завжди прагне самостійно вирішувати завдання, що стоять перед ним;
- володіє навиками різноманітної трудової діяльності;
- виявляє неабиякі організаторські якості.

Достатній рівень.

- Студент має досить великі, але не систематизовані знання про закономірності формування особистості школяра, про різні шляхи виявлення та розвитку його творчих здібностей у процесі трудового навчання;
- студент досяг досить високого рівня розвитку інтелекту та творчих здібностей, воліє самостійно вирішувати завдання, що стоять перед ним;
- володіє навиками різноманітної трудової діяльності;
- виявляє здібності до організації дитячої творчості.

Середній рівень.

- Студент має достатні, але не систематизовані знання про закономірності формування особистості школяра, про шляхи виявлення та розвитку його творчих здібностей;
- студент досяг достатнього рівня розвитку інтелекту та творчих здібностей, часто робить спроби самостійного рішення поставлених завдань;
- володіє необхідними навичками трудової діяльності;
- виявляє деякі здібності до управління творчою діяльністю дітей.

Низький рівень.

- Студент має деякі, часто випадкові знання про закономірності формування особистості школяра, про шляхи виявлення та розвитку його творчих здібностей на уроках праці;

· виявляє достатній рівень розвитку інтелекту, але творчі здібності його відповідно відносять до початкового рівня розвитку. Надає перевагу репродуктивним видам діяльності;

· здібності до управління творчою діяльністю слабо виражені.

Висновки. При визначенні чотирьох рівнів готовності випускників до розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках праці ми враховували потенційні можливості розвитку показників кожного критерію. Різні показники критеріїв виділених компонентів готовності при їх тісному взаємозв'язку і взаємозалежності мають не однакову значимість для формування загальної готовності студента до зазначеної діяльності. Тому досягнуті рівні сформованості показників у різних поєднаннях припускають різні потенційні можливості подальшого розвитку. Так, при високому рівні сформованості показників критеріїв мотиваційного та ціннісного компонентів достатній рівень сформованості операційного компонента може розвинутися до високого. Тобто, студент, що володіє зрілою і розвинутою мотиваційною сферою особистості, зі сформованою системою ціннісних орієнтацій і адекватною самооцінкою, який має потребу у творчій праці, зможе в майбутньому самостійно систематизувати отримані знання та розвивати свої творчі здібності.

Тому ми вважаємо доцільним віднести до високого рівня готовності не тільки поєднання: високий (мотиваційний), високий (ціннісний), високий (операційний), але і високий (мотиваційний, ціннісний) і достатній (операційний).

Характеризуючи «низький» (0) рівень готовності майбутніх вчителів до розвитку творчих здібностей дітей на уроках праці в початкових класах, необхідно зауважити, що за наявності достатнього рівня розвитку мотиваційного, середнього ціннісного, але низького рівня операційного компонента, студента не можна вважати готовим до здійснення практичної діяльності з розвитку дітей, тому що одне лише знання важливості та необхідності цієї роботи, навіть при досить сформованому оціночному механізмі, естетичний смак і схильності до естетичної діяльності при нерозвиненості власних творчих здібностей і невираженій схильності до управління творчою діяльністю дітей не може дати позитивні результати.

Подальший розвиток цієї проблеми ми бачимо у визначенні конкретного змісту операційного компоненту готовності.

Література:

1. Анастаси А. Психологическое тестирование: Пер. с англ. / А. Анастаси. — М.: Педагогика, 1982. — К. I. — 320 с.; К. II. — 296 с.

2. Гольда А. Б. Формування системи мотивації та стимулювання трудової діяльності з орієнтацією на кінцевий результат / А. Б. Гольда // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. — Вип. №9 (64). — К., 2006. — С. 158-162.

3. Горбачева Е.И. Критериально-ориентированное тестированное в диагностике умственного развития у школьников / Е.И. Горбачева // Вопросы психологии. — 1988. — №2. — С. 51-57.

4. Иванова Г.В. Особенности развития психологической готовности студенчества к педагогической деятельности: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Г.В. Иванова — М., 1983. — 22 с.

5. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. — СПб.: Питер, 2002. — 512 с.

6. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. — СПб.: Евразия, 1999. — 479 с.

7. Психологія і суспільство // Під ред. Фурмана А. В. — Copyright © Тернопільський національний економічний університет, 2010. — №4 (42) — С. 138.

8. Роджерс Н. Творчество, как усиление себя / Н. Роджерс // Вопр. психол. — 1990. — №1. — С. 164-168.

9. Серпионова Э.Н. Развитие творческих способностей студентов при изучении курсов ДПИ и дизайна. В сб.: Изобразительное искусство в системе образования (материалы международной научно-практической конференции) / Э.Н. Серпионова — Витебск: УО ВГУ им. П.М. Машерова, 2006. — С. 260-265.

10. Хекхаузен Дж. Мотивация и деятельность: Пер. с нем. / Дж. Хекхаузен. — М.: Педагогика, 1986. — Т. 2. — 392 с.

КОМПЛЕКС ЗАХОДІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

УДК 378.147

Малецька І.В.

У статті обґрунтовується методика розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх учителів літератури. Описано етапи та рівні розвитку креативних ознак студентів-словесників. Запропоновано конкретні шляхи вирішення задачі формування творчого учителя.

Ключові слова: художня творчість учителя, розвиток творчих здібностей, методика формування художньо творчих ознак, навички креативності, креативний підхід до фахової діяльності.

В статье обосновывается методика развития художественно-творческих способностей будущих учителей литературы. Описаны этапы и уровни развития креативных признаков студентов-словесников. Предложены конкретные пути решения задачи формирования творческого учителя.

Ключевые слова: художественное творчество учителя, развитие творческих способностей, методика формирования, художественно творческих признаков, навыки креативности, креативный подход к профессиональной деятельности.

Methodology of developing artistically creative abilities of future teachers of literature is grounded in the article. The stages and levels of development of creative signs of students of philologists are described. The concrete ways of decision of task of forming of creative teacher are offered.

Key word: artistic creation of teacher, development of creative capabilities, forming method, artistically creative signs, skills of creative, creativity approach to professional activity.